

ЗАСОБИ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ У СВІТЛІ СУЧАСНИХ ОСВІТНІХ РЕФОРМ

Із погляду сучасної педагогіки вагоме значення у розвитку особистості має її творчий потенціал, що має неабияке значення як для культурного прогресу усього людства, так і кожного індивіда. У статті розглянуто традиційні та сучасні засоби формування творчих здібностей дітей дошкільного віку. На основі аналізу наукових джерел висвітлено понятійний апарат терміна “творчі здібності” і, проаналізовано погляди науковців щодо засобів формування творчих здібностей дітей дошкільного віку та стадій прояву творчої активності дітей. Доведено, що найпоширенішими та найдієвішими засобами розвитку творчих здібностей є ігри, мистецтво, музика, художня література. Особлива увага приділена таким сучасним методам розвитку творчих здібностей дошкільників, як ЛЕГО-метод та пісочна анімація.

Ключові слова: творчі здібності, засоби, діти дошкільного віку, освітні реформи, гра, ЛЕГО-метод, пісочна анімація.

Останніми роками все частіше говорять про творчий потенціал як базову якість особистості, який є запорукою її соціальної успішності. Це пояснюється тим, що науково-технічний прогрес звів нанівець більшість професій, замінивши людей машинами. Життя у 21 столітті потребує від людини гнучкості мислення, швидкої орієнтації та адаптації до нових умов, творчого вирішення різноманітних проблем. Через 20–30 років, на думку багатьох науковців, світові знадобляться індивіди, які здатні будуть виконувати ту діяльність, яка буде не під силу машинам. Саме тому суттю сучасної освітньої реформи є не напхати дитину знаннями, а розкрити її творчий потенціал, зробити її розумною, доброю, здоровою та щасливою. Таким чином, модернізація змісту дошкільної освіти має на меті забезпечити різнобічний розвитку дітей дошкільного віку відповідно до задатків, нахилів, здібностей, індивідуальних, психічних та фізичних особливостей, культурних потреб.

Питання розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку належить до ряду актуальних, тому постійно досліджується вченими на предмет його вдосконалення. Ця проблема має багатоаспектний характер і синтезує в собі дані таких наук, як філософія, психологія, соціологія, фізіологія, педагогіка та ін.

Питання формування творчої особистості розглядаються в дослідженнях Дж. Гілфорда (концепція креативності як універсальної пізнавальної творчої здібності), Р. Стернберга та Д. Лавертома (“теорія інвестування”), Е. Торранса (обдарованість та інтелект), Б. Ананьєва (дослідження проблематики креативності та творчого потенціалу), Ю. Бабанського (дослідження неоднозначності феномена творчості), І. Беха (дослідження потенціалу особистості, її творчої активності та здібностей), Г. Айзенка (концепція креативності), А. Маслоу, К. Роджерса (гуманістична теорія творчості),

Аналізу проблеми творчості присвячені роботи Н. Ветлугіної, Л. Виготського, П. Гальперіна, В. Давидова, В. Клименка, О. Леонтєва, С. Максименка, С. Медника, В. Моляко, О. Твердовської, Л. Шульги. Сучасні українські дослідники А. Богуш, Н. Гавриш, Т. Котик вивчали проблему організації художньо-мовленнєвої діяльності дитини у дошкільних навчальних закладах. Ю. Гулько і О. Кононенко працювали над проблемою розвитку творчого потенціалу та креативності дошкільників. Висвітлення значення пісочної анімації для розвитку творчих здібностей дошкільників знаходимо у роботах Л. Савченко та О. Грязен.

На окрему увагу заслуговує дослідниця О. Ніколаєва, яка у своїй книзі “Психологія дитячої творчості” досить ґрунтовно розкриває поняття творчості, психофізіологічні особливості дитячого дошкільного віку, чинники, що впливають на прояв творчості у дітей, аналізує види дитячої творчості, розкриває значення спільної творчості дитини і дорослого для формування цілісної особистості дитини.

Незважаючи на значну кількість публікацій, проблема використання сучасних засобів розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку висвітлена в науковій літературі ще не достатньо.

Мета статті – проаналізувати особливості творчої діяльності дошкільників, розкрити потенціал сучасних засобів розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку в умовах реформування дошкільної освіти.

Глобалізація та інформатизація сучасного світу призвела до перебудови суспільства, переходу освіти, зокрема дошкільної, до новітніх технологій виховання і навчання. Перед педагогами дошкільної освіти стоїть особливе завдання – дати поштовх майбутньому поколінню для подальшої успішної адаптації в соціумі, розкрити особистісний потенціал кожної дитини, формувати в них творчі здібності.

Із погляду сучасної педагогіки, вагоме значення у розвитку особистості має творчий потенціал, а важливою умовою культурного прогресу суспільства та виховання людини є розвиток творчого потенціалу діяльності.

Ю. Гулько під творчим потенціалом розуміє здатність людини оригінально і конструктивно мислити, успішно розв’язувати нові завдання, тобто творчо діяти у нових ситуаціях [5, с. 47]

Низка науковців переконані, що саме дошкільники мають величезний творчий природний потенціал і завдання педагогів створити таку ситуацію, яка б сприяла бурхливому сплеску дитячої фантазії, атмосфері творчого натхнення [1, с. 206].

Переходячи до понятійного апарату нашого дослідження, слід зазначити, що в українському педагогічному словнику (за ред. С. Гончаренко) термін “творчість” розглядається як продуктивна людська діяльність, здатна породжувати якісно нові матеріальні та духовні цінності суспільного значення [4, с. 326].

На думку дослідниці О. Твердовської, творчість – наукова категорія, яка виражає визначальну сутність людської діяльності, полягає у невпинному прогресі й збільшенні різноманітності реальності як наслідку задоволення потреб та інтересів людини [12, с. 222].

Відомий радянський психолог Л. Виготський присвятив значну кількість часу дослідженню проблеми творчості, а під творчою діяльністю він розумів таку діяльність, під час якої створюється щось нове, при цьому не є важливим те, чи буде це створене будь-якою річчю зовнішнього світу чи побудовою розуму або почуття людини [3, с. 3].

Погоджуючись із думкою дослідниці О. Ніколаєвої, вважаємо, що творчість існує не тільки в майстернях великих художників чи в партитурах відомих композиторів. Вона є всюди, де людина уявляє, комбінує, змінює і створює що-небудь нове, яким би малим не здавалося воно в порівнянні з пам'ятниками великого минулого.

Дитячу творчість можна назвати “натуральною”, вона відрізняється відкритістю світу, який дитина сприймає з оптимізмом. Вона орієнтована не на те, що треба, а на те, що можливо [8].

Дитяча творчість значно відрізняється від творчості дорослої, адже дошкільники перебувають у стані творчості як на заняттях, так і в повсякденному житті, створюючи оригінальні продукти своєї діяльності, зокрема малюнки, вироби з глини, пластиліну, паперу, конструкції з будівельного матеріалу, добирають рими до слів, складають вірші. Проте на думку Н. Ветлугіної, новизна цих витворів є суто суб'єктивною [13].

Відмінність дитячої творчості від дорослої полягає також в її незахищеності. Доросла людина, на відміну від дитини, створюючи щось, не тільки дивиться на це власними очима, а й намагається оцінити результат із точки зору інших людей. Саме тому багато новаторських ідей так ніколи і не реалізуються саме від страху отримати негативну реакцію інших. Діти ж позбавлені цієї проблеми [8].

Саме тому, погоджуючись із думкою вальдорфських педагогів, вважаємо, що завдання батьків і вихователів у першому семиріччі полягає не у безпосередній підготовці до школи, а в максимальному розвитку фантазії дитини як основи творчості. Саме це потрібно майбутньому учневі, а не знання абетки чи лічби, адже цього його навчать у початкових класах.

На думку науковців, є декілька стадій прояву творчої активності дітей.

Перша стадія називається *наслідуванням*, або копіюванням готового. Як зрозуміло з назви, дитина, потрапляючи у нову ситуацію, репродукує готовий спосіб дії, повторює його за дорослим для досягнення бажаного результату.

Друга стадія – *творче наслідування*, де з'являється внесення елементів новизни, прояв самодіяльності без унесення істотних змін у запропоновану схему дій, зразок, ідею. Цю стадію можна безперечно вважати першою заявкою дитини про себе, своє бажання самовиразитися.

Наступна стадія – *репродуктивна творчість*, під час якої дитина виявляє уміння істотно переробити та внести зміни у взятій за основу ідеї чи схемі. Тут дитина вправляється в переробці інновацій, пропускає крізь себе, вносить елементи новизни й оригінальності.

Остання стадія – *справжня творчість* або створення нового [7].

Традиційно основними засобами розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку були література, мистецтво, малювання, співи. Не можна сказати, що ці засоби істотно змінилися у 21 столітті, проте з'явилися нові форми і варіанти використання. Сучасна система дошкільної освіти в Україні намагається використовувати найкращі світові зразки тих педагогічних систем, діяльність яких направлена на розвиток індивідуальних здібностей дітей природним шляхом. Розвиток творчих здібностей дітей залежить не лише від вікових особливостей, але від бажання займатися певною діяльністю.

Так, на думку вальдорфських педагогів, особливого значення у дитячому садку набувають такі форми роботи, як “вільна гра”, “побудова казки”, рухові вправи, “пальчикові ігри”, що сприяють не лише розвитку творчих здібностей, але й дрібної моторики та вольових функцій дитини.

Гра також має особливе значення для розвитку творчих здібностей дошкільника. Проте цей вид діяльності буде успішним лише тоді, коли :

- 1) в її основу бути покладено емоційно насичене повсякденне життя;
- 2) дітям буде запропоновано багатий ігровий матеріал і(з природних матеріалів).
- 3) у процесі гри буде створено таку атмосферу, за якої діти можуть заглибитися у діяльність, не заважаючи один одному. При цьому вихователь має тримати дітей у полі зору, втручаючись лише у крайньому разі. Це буде сприяти розвитку волі дитини [10].

Гра для дитини природне джерело позитивних переживань, задоволення, радості, адже через неї можна з легкістю пізнавати життя, довкілля, близьке оточення, предмети і явища. Іграшки для розвитку тактильних, зорових, звукових, нюхових відчуттів необхідні реалізації різноманітних ігор. Адже використання досвіду, отриманого самостійно в ігрових ситуаціях, забезпечує можливість відбору потенційно успішних форм

поведінки, які допоможуть досягти успіху в різних життєвих ситуаціях. Успішне оволодіння грою створює передумови для виникнення продуктивних видів діяльності, які стимулюють розвиток творчих здібностей дитини [6, с. 39].

Не менш важливу роль у розвитку дошкільника відіграють заняття мистецтвами. Це може бути живопис фарбами, малювання восковими крейдочками, ліплення з воску, музику та спів, евритмія (мистецтво гармонійного руху), використання казок, віршів та історій, що супроводжуються ляльковими виставами.

Художня діяльність сприяє розвитку душевних сил дошкільника та зміцненню його здоров'я. Казки, які розповідає вихователька, часто повторюються декілька днів поспіль. Це ритмічне повторення позитивно впливає на розвиток волі та пам'яті дитини. Ритмічність побудови виховного процесу також виявляється у чергуванні навантаження та спокою, концентрації уваги у діяльності, організованій вихователем, і вільній творчості дітей [10].

Також великої популярності як засіб розвитку творчості у дитячому віці набула "пісочна анімація" (малювання піском, сипка анімація, техніка порошку) – стиль образотворчого мистецтва, а також технологія створення анімаційних фільмів. Завдяки цьому методу діти вчаться будувати з піску і невеличких фігурок свій індивідуальний і неповторний світ у мініатюрі. Граючись, вони відтворюють на піску те, що спонтанно виникає у свідомості. Ігри з піском є ефективним засобом всебічного розвитку дітей у цілому і творчих здібностей, зокрема вони надають дітям змогу відчувати себе впевненими і вмілими. Крім того, ігри з піском позитивно впливають на емоційний стан дітей [11, с. 30].

Не можливо не приділити увагу ЛЕГО-методу навчання у системі сучасної дошкільної освіти, який завдяки зусиллям кращих методистів, психологів та педагогів світу є найвідомішою і найпоширенішою педагогічною системою, що широко використовує тривимірні моделі реального світу в предметно-ігровому середовищі в процесі навчання та розвитку дитини дошкільного віку. Головна ідея навчання конструкторами ЛЕГО полягає у навчанні через дію, тобто здобуті знання у процесі конструювання та дослідження моделей.

Завдяки великій кількості тематик і колекцій, можна зацікавити дитину з різними інтересами до багатьох форм роботи, зокрема самостійно зібрати житлові будинки, будівельні майданчики, аеропорти, пристані і цілі міста з маленькими жителями. Таким чином, дитина не споживає, вона створює предмети, світ і життя. Маніпулюючи з елементами ЛЕГО, дитина вчиться добра, радості і творчості [2].

Отже, цінним у розвитку творчих здібностей дитини дошкільного віку є не стільки результат як сам процес творчості. Діяльність дитини має бути організована так, щоб вона могла вправлятися в умінні бачити нове у відомому, знаходити в навколишньому дивне, незвичне, чарівне, дивовижне. Тобто важливо розвивати в дітей почуття нового, стимулюючи самодіяльну творчу активність.

Висновки. Таким чином, головна суть реформування дошкільної освіти полягає не лише в застосуванні новітніх та інноваційних методик із виявлення та розвитку творчих здібностей дошкільників, а в переорієнтації на потреби самої дитини, розкриття та зміцнення її внутрішнього бажання пізнавати світ. Завдання педагогів і батьків – не зашкодити дитині стати тим, ким вона може стати, навчити дитину жити у гармонії зі світом і самим собою.

Використана література:

1. Богуш А., Гавриш Н., Котик Т. Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності дитини у дошкільних навчальних закладах. Підручник для студентів вищих навчальних закладів факультетів дошкільної освіти / А. Богуш, – Київ: Видавничий дім "Слово", 2006. – 304 с.
2. Варяхова Т. Зразкові конспекти з конструювання з використанням конструктора ЛЕГО / Т. Варяхова // Дошкільне виховання. – 2009. – № 2. – С. 48–50.
3. Выготский Л. С. Воображение и творчество в детском возрасте: Психол. очерк: Кн. для учителя. – 3-е изд. – Москва: Просвещение, 1991. – 93 с.
4. Гончаренко С. Український педагогічний словник. – Київ: Либідь, 1997 – 376 с.
5. Гулько Ю. А. Розвиток творчого потенціалу дошкільників / Ю. А. Гулько, Н. Г. Рубель // Обдарована дитина. – 2005. – № 6. – С. 47–52.
6. Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень / за ред. В. О. Моляко, О.Л. Музики. – Житомир : Вид-во Рута, 2006. – 320 с.
7. Кононко О. Дитяча креативність крізь призму Базової програми "Я у світі" / О. Кононко // Дошкільне виховання. – 2008. – № 7. – С. 3–8.
8. Николаева Е.И. Психология детского творчества. 2-е изд. Санкт-Петербург : Питер, 2010. – 240 с.
9. Патцлафф Р. Лейтмотиви вальдорфской педагогики: От трех до девяти лет / Р. Патцлафф, В. Засмансхаузен ; пер. с нем. – Киев: НАИРИ, 2006. – 72 с.
10. Савченко Л. Пісочна анімація розвиває й оздоровлює: заняття для середньої групи / Л. Савченко, О. Грязен // Дошкільне виховання. – 2013. – № 7. – С. 30–31.
11. Твердовська О. В. Синергетична детермінованість творчого мислення / О. В. Твердовська // "Синергетика і творчість" Матеріали Всеукраїнської конференції "Синергетика і творчість" 11 листопада 2011 р. / Інститут обдарованої дитини ДНАПН України. – Київ: [Б.В.]. – 2011. – С. 222–230.
12. Художественное творчество в детском саду / под ред. Н. А. Ветлугиной. – Москва: Просвещение, 1974. – 170 с.

References:

1. Bohush A., Havrysh N., Kotyk T. Metodyka orhanizatsii khudozhno-movlennievoi diialnosti dytyny u doshkilnykh navchalnykh zakladakh. Pidruchnyk dlia studentiv vyshchykh navchalnykh zakladiv fakultetiv doshkilnoi osvity / A. Bohush, – K.: Vydavnychiy dim “Slovo”, 2006. – 304 s.
2. Variakhova T. Zrazkovi konspekty z konstruiuvannia z vykorystanniam konstruktora LEHO / T. Variakhova // Doshkilne vykhovannia. – 2009. – № 2. – S. 48–50.
3. Vyhotskyi L. S. Vobrazhenye y tvorchestvo v detskom vozraste: Psyhol. Ocherk: Kn. dlia uchytelia. – 3-e yzd. – M.: Prosveshchenye, 1991. – 93 s.
4. Honcharenko S. Ukrainskyi pedahohichnyi slovnyk. – K.: Lybid, 1997 – 376 s.
5. Hulko Yu. A. Rozvytok tvorchoho potentsialu doshkilnykiv / Yu. A. Hulko, N. H. Rubel // Obdarovana dytyna. – 2005. – № 6. – S. 47-52.
6. Zdibnosti, tvorchist, obdarovanist: teoriia, metodyka, rezultaty doslidzhen / za red. V. O. Moliako
7. Kononko O. Dytiacha kreatyvnist kriz pryzmu Bazovoi prohramy “Ia u sviti” / O. Kononko // Doshkilne vykhovannia. – 2008. – № 7. – S. 3-8.
8. Nykolaeva E.Y. Psykholohyia detskoho tvorchestva. 2-e yzd. SPb: Pyter, 2010. 240 s.
9. O.L. Muzyky. – Zhytomyr : Vyd-vo Ruta, 2006. – 320 s.
10. Pattslaff R. Leitmotyvy valdorfskoi pedahohyky: Ot trekh do devyati let / R. Pattslaff, V. Zasmanskhaufen ; per. s nem. – K. : NAYRY, 2006. – 72 s.
11. Savchenko L. PISOCHNA animatsiia rozvyvaie y ozdorovliuie: zaniattia dlia serednoi hrupy / L. Savchenko, O. Hriazen // Doshkilne vykhovannia. – 2013. – № 7. – S. 30-31.
12. Tverdovska O. V. Synerhetychna determinovanist tvorchoho myslennia / O. V Tverdovska // “Synerhetyka i tvorchist” Materialy Vseukrainskoi konferentsii “Synerhetyka i tvorchist” 11 lystopada 2011 r. / Instytut obdarovanoi dytyny DNAPN Ukrainy. – K.: [B.V]. – 2011. – S. 222-230.
13. Khudozhestvennoe tvorchestvo v detskom sadu / pod red. N. A. Vetluyhnoi. – M. Prosveshchenye, 1974. – 170 s.

Передерий О. Л. Средства формирования творческих способностей детей дошкольного возраста в свете современных образовательных реформ

С точки зрения современной педагогики важное значение в развитии личности имеет ее творческий потенциал, который необходим как для культурного прогресса всего человечества, так и для каждого индивида. В статье рассмотрены традиционные и современные средства формирования творческих способностей детей дошкольного возраста. На основе анализа научных источников освещены понятийный аппарат термина “творческие способности”, проанализированы взгляды ученых относительно средств формирования творческих способностей детей дошкольного возраста и стадий проявления творческой активности детей. Доказано, что наиболее распространенными и наиболее действенными средствами развития творческих способностей есть игры, искусство, музыка, художественная литература. Особое внимание уделено таким современным методам развития творческих способностей дошкольников как ЛЕГО-метод и песочная анимация.

Ключевые слова: творческие способности, средства, дети дошкольного возраста, образовательные реформы, игра, ЛЕГО-метод, песочная анимация.

Perederii O. L. Means for developing of preschool children creative abilities in the light of modern educational reforms

From the point of view of modern pedagogy, creative potential is important for the development of the personality, which is necessary both for the cultural progress of all mankind and for each individual. The article considers the traditional and modern means of developing the creative abilities of preschool children. Based on the analysis of scientific sources, the conceptual apparatus of the term “creative abilities” is highlighted; the views of scientists on the creative abilities developing and their stages are analyzed. It is proved that the most common and most effective means of creative abilities developing are games, art, music, and literature. Particular attention is paid to such modern methods of developing creative abilities of preschoolers as the LEGO-method and sand animation.

Key words: creative abilities, means, preschool children, educational reforms, games, LEGO-method, sand animation.